

Załącznik do Uchwały Nr.....Rady Powiatu Wągrowieckiego
z dnia listopada 2024 roku w sprawie Programu rozwoju pieczy zastępczej
w Powiecie Wągrowieckim do roku 2027

**Program rozwoju pieczy zastępczej
w Powiecie Wągrowieckim do roku 2027**

Wstęp

Obowiązek wspierania rodziny przeżywającej trudności w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych oraz organizacji pieczy zastępczej spoczywa na **jednostkach samorządu terytorialnego**, a także na organach administracji rządowej.

Od wejścia w życie ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej, t.j. od dnia 1 stycznia 2012 roku sukcesywnie wdrażany jest w Polsce proces przekształceń w obszarze pieczy zastępczej zmierzający do oparcia systemu przede wszystkim na rodzinnych formach pieczy zastępczej i ograniczeniu roli placówek opiekuńczo-wychowawczych. Prymat ten jest zgodny z kierunkiem wyznaczonym przez Konwencję o Prawach Dziecka, jak i przez inne europejskie akty prawne, zalecenia i rekomendacje.

Niezmiennym pozostaje fakt, że umieszczenie dziecka w pieczy zastępczej może nastąpić wyłącznie po wykorzystaniu wszelkich form pomocy jego rodzinie nie wymagających separacji,

a decyzja Sądu o umieszczeniu w pieczy, a także w rodzinie adopcyjnej powinna być poprzedzona wysłuchaniem dziecka, a jeśli tylko wiek dziecka i stopień dojrzałości na to pozwalają, jego zdanie powinno zostać wzięte pod uwagę.

Pieczą zastępczą jest usługa na rzecz dziecka - to sposób wsparcia dziecka i rodziny, polegający na zapewnieniu całodobowej opieki i wychowania dziecku w sytuacji, kiedy nie może Ono przebywać pod opieką własnych rodziców.

Docelowo dziecko ma uzyskać stałą opiekę albo poprzez powrót do rodziców biologicznych, jeśli ich funkcjonowanie uległo poprawie, albo poprzez adopcję. Jeśli żadne z tych dwóch rozwiązań nie jest to niemożliwe - dziecku należy zapewnić długoterminową pieczę zastępczą do czasu jego usamodzielnienia.

Organizacja pieczy zastępczej jest zadaniem własnym powiatu, a realizacja tego zadania odbywa się poprzez umieszczenie dzieci w rodzinnej lub instytucjonalnej pieczy zastępczej, przy czym jako pierwszoplanową i najbardziej celową wskazuje się pieczę rodzinną.

Formami rodzinnej pieczy zastępczej są: rodzina zastępcza: **spokrewniona, niezawodowa, zawodowa**, w tym: zawodowa specjalistyczna dla dzieci niepełnosprawnych oraz umieszczonych na podstawie ustawy o postępowaniu w sprawach nieletnich zawodowa pełniąca funkcję pogotowia rodzinnego oraz **rodzinny dom dziecka**.

Jednostką odpowiedzialną za realizację zadań w zakresie współpracy i nadzoru nad rodzinnymi formami pieczy zastępczej w Powiecie Wągrowieckim jest Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie, które prócz zadań wskazanych w ustawie realizuje także powierzone przez Zarząd Powiatu zadania **Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej**.

W strukturze Centrum funkcjonuje wyodrębniony **Zespół rodzinnej pieczy zastępczej**, tworzony przez specjalistów, którzy bezpośrednio współpracują i wspierają osoby tworzące rodzinne formy pieczy zastępczej oraz małoletnich i pełnoletnich podopiecznych pieczy.

1. Dane statystyczne dotyczące pieczy zastępczej

1.1. Piecza zastępcza w 2023 r. w Polsce – *dane statystyczne GUS*

Na koniec 2023 r. w pieczy zastępczej przebywało 75,3 tys. dzieci, z tego 58,2 tys. w pieczy rodzinnej oraz 17,1 tys. w pieczy instytucjonalnej.

W porównaniu z 2022 r. liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej zwiększyła się o 3,5%.

Rodzinna piecza zastępcza

Na koniec 2023 r. rodzinna piecza zastępcza funkcjonowała w formie rodzin zastępczych spokrewnionych, niezawodowych i zawodowych, których było 35 978 oraz w formie rodzinnych domów dziecka obejmujących 834 placówki. Wśród rodzin zastępczych rodziny spokrewnione stanowiły 63,8%, rodziny niezawodowe – 30,4%, a rodziny zawodowe – 5,8%.

Funkcję rodziny zastępczej pełniło 18 675 małżeństw i 17 303 samotne osoby.

Rodziny, które przyjęły jedno dziecko stanowiły 72,3%, dwoje dzieci – 18,1%, troje – 5,4%, zaś czworo i więcej dzieci – 4,1% wszystkich rodzin zastępczych.

Ponad połowa osób prowadzących rodziny zastępcze to osoby w wieku 51–70 lat.

Rodzinne domy dziecka prowadziło 707 małżeństw i 127 samotnych osób.

Większość osób (77,5%) pełniących funkcję rodzinnego domu dziecka to osoby w wieku 41–60 lat.

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

W rodzinnej pieczy zastępczej przebywało **58 210 dzieci**, w tym 6 226 w rodzinnych domach dziecka. Spośród wszystkich dzieci objętych opieką 7 105 posiadało orzeczenie o niepełnosprawności albo o stopniu niepełnosprawności, a 2 659 było sierotami.

W rodzinnej pieczy zastępczej przebywało 28 839 dziewcząt.

Zarówno w rodzinach zastępczych, jak i w rodzinnych domach dziecka, najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w wieku 7–13 lat (20 179), natomiast niemowlęta stanowiły najmniej liczną grupę (1 004).

W 2023 r. do rodzinnej pieczy zastępczej po raz pierwszy zostało przyjętych 10 756 dzieci.

W tym okresie rodziną pieczę zastępczą opuściło 8 062 dzieci w wieku do 18 roku życia.

Najwięcej dzieci zostało umieszczonych w innej formie rodzinnej pieczy zastępczej (2 522).

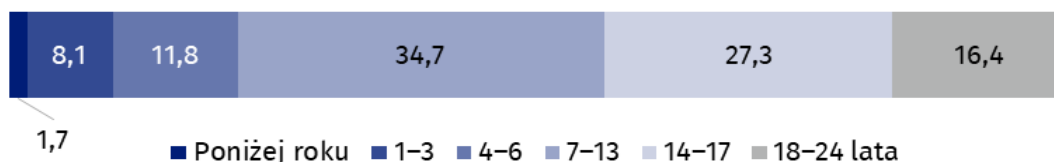
Do adopcji trafiło 1 351 dzieci, a do rodziny naturalnej powróciło 2 488 wychowanków.

Z powodu przeniesienia do instytucjonalnej pieczy zastępczej, rodziną pieczę zastępczą opuściło 961 dzieci, podczas gdy z powodu umieszczenia w domu pomocy społecznej, rodziną pieczę zastępczą opuściło 47 dzieci.

Wśród 4 022 pełnoletnich wychowanków, którzy w ciągu 2023 r. opuścili rodziną pieczę zastępczą, 2 174 założyło własne gospodarstwo domowe, a 127 powróciło do rodzin naturalnych lub krewnych.

Spośród wychowanków, którzy opuścili pieczę zastępczą po ukończeniu 18 roku życia 1 440 nadal się

Wykres 1. Struktura dzieci przebywających w rodzinnej pieczy zastępczej według grup wieku w 2023 r.
Stan w dniu 31 grudnia

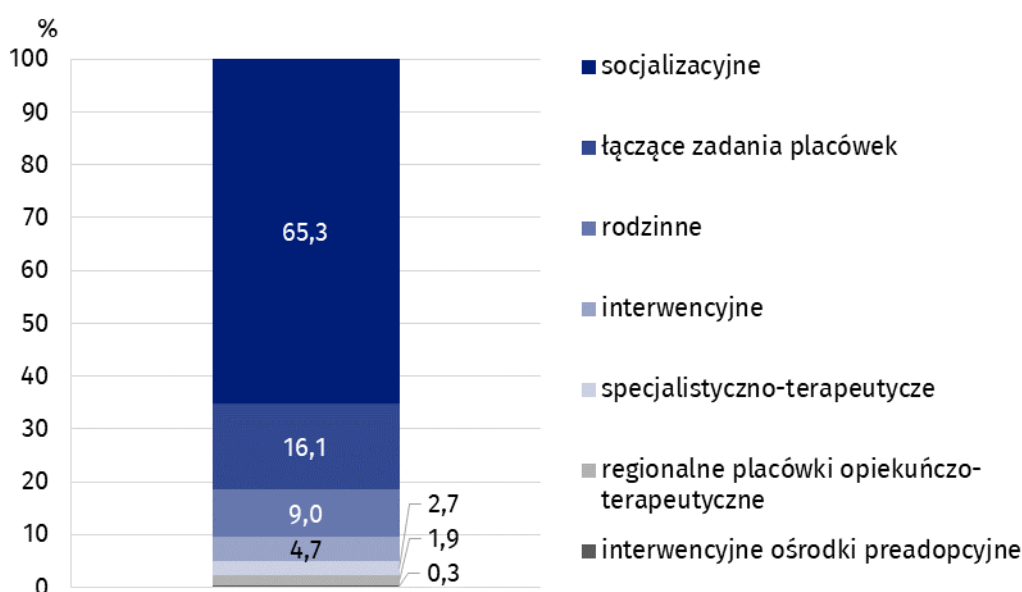
Placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej

Na koniec 2023 r. działało w Polsce 1 318 placówek instytucjonalnej pieczy zastępczej, z tego 1 305 placówek opiekuńczo-wychowawczych, 10 regionalnych placówek opiekuńczo- -terapeutycznych oraz 3 interwencyjne ośrodki preadopcyjne. Do placówek opiekuńczo-wychowawczych zaliczamy placówki socjalizacyjne (812), rodzinne (204), interwencyjne (61), specjalistyczno-terapeutyczne (37) oraz placówki łączące zadania (191).

Miejsca w instytucjonalnej pieczy zastępczej

Placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej posiadały 16 630 miejsc, w tym w placówkach socjalizacyjnych były 10 834 miejsca, w placówkach łączących zadania 2 681, a w rodzinnych, interwencyjnych i specjalistyczno-terapeutycznych odpowiednio – 1 499, 788 i 456 miejsc. Pozostałe placówki posiadały łącznie 372 miejsca.

Wykres 2. Struktura miejsc w placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej według typu placówki w 2023 r.
Stan w dniu 31 grudnia

Wychowankowie instytucjonalnej pieczy zastępczej

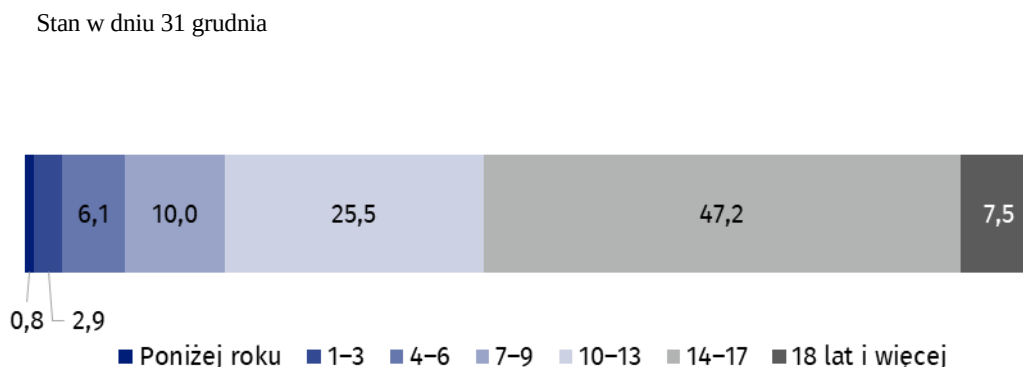
Na koniec 2023 r. w instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało 17 128 dzieci. Najliczniejszą grupę stanowili wychowankowie w wieku 14–17 lat (8 079 dzieci).

Druga co do wielkości zbiorowość to dzieci w wieku 10–13 lat (4 367 osób).

Najmniej liczna była najmłodsza grupa wiekowa – poniżej 1 roku (142 wychowanków).

W placówkach instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało również 1 292 pełnoletnich, uczących się wychowanków.

Wykres 3. Struktura wychowanków instytucjonalnej pieczy zastępczej według grup wieku w 2023 r.

W 2023 r. 4 468 wychowanków do 18 roku życia opuściło placówki instytucjonalnej pieczy zastępczej. Najliczniejsza grupa (39,7%) to podopieczni, którzy powrócili do rodziny naturalnej.

Powodem opuszczenia placówki przez 25,1% wychowanków było przeniesienie do innego typu instytucjonalnej pieczy zastępczej. Do rodzinnej pieczy zastępczej odeszło 21,0% wychowanków, a 5,8% zostało przekazanych do adopcji. Spośród 2 061 wychowanków powyżej 18 roku życia, którzy opuścili placówki, 1 199 założyło własne gospodarstwo domowe, a 681 powróciło do rodziny naturalnej.

Wolontariusze w instytucjonalnej pieczy zastępczej

W 2023 r. w instytucjonalnej pieczy zastępczej charytatywnie udzielało się 1 240 wolontariuszy.

Do placówek opiekuńczo-wychowawczych zgłosiło się 1 177 osób, do regionalnych placówek opiekuńczo-terapeutycznych 34, natomiast do interwencyjnych ośrodków preadopcyjnych 29 osób.

Wśród placówek opiekuńczo-wychowawczych najwięcej wolontariuszy wspomagało placówki socjalizacyjne (68,6%), a najmniej świadczyło pracę w placówkach rodzinnych (6,5%).

Osoby niepełnosprawne prawnie w instytucjonalnej pieczy zastępczej

Na koniec 2023 r. w instytucjonalnej pieczy zastępczej przebywało 2 210 wychowanków niepełnosprawnych. W placówkach opiekuńczo-wychowawczych były 1 982 osoby z orzeczeniem o niepełnosprawności lub o stopniu niepełnosprawności, a w regionalnych placówkach opiekuńczo-terapeutycznych 227 wychowanków. Osoby niepełnosprawne w placówkach socjalizacyjnych stanowiły 58,9% wszystkich niepełnosprawnych wychowanków w placówkach opiekuńczo-wychowawczych, 17,3% w placówkach łączących zadania placówek, 10,0% w placówkach specjalistyczno-terapeutycznych, 9,9% w placówkach rodzinnych, a w placówkach interwencyjnych 3,9%.

Tablica 1. Piecza zastępcza według województw w 2023 r.

Stan w dniu 31 grudnia

WYSZCZEGÓLNIENIE	Piecza rodzinna		Piecza instytucjonalna	
	rodziny	dzieci	placówki	wychowankowie
<i>POLSKA</i>	36 812	58 210	1 318	17 128
<i>Dolnośląskie</i>	3 965	6 035	162	2 070
<i>Kujawsko-pomorskie</i>	2 188	3 541	90	1 246
<i>Lubelskie</i>	1 776	2 782	93	1 022
<i>Lubuskie</i>	1 338	2 110	41	527
<i>Łódzkie</i>	2 737	3 970	85	1 213
<i>Małopolskie</i>	2 053	3 151	97	1 099
<i>Mazowieckie</i>	4 102	6 249	140	1 786
<i>Opolskie</i>	995	1 590	29	412
<i>Podkarpackie</i>	1 150	1 748	47	691
<i>Podlaskie</i>	901	1 394	30	384
<i>Pomorskie</i>	2 420	4 596	81	1 113
<i>Śląskie</i>	4 898	7 761	178	2 307
<i>Świętokrzyskie</i>	935	1 361	46	612
<i>Warmińsko-mazurskie</i>	1 735	2 830	66	900
<i>Wielkopolskie</i>	3 309	5 190	70	911
<i>Zachodniopomorskie</i>	2 310	3 902	63	835

1.2. Piecza zastępcza w Wielkopolsce – dane ROPS, dokument: Ocena Zasobów pomocy społecznej Województwa Wielkopolskiego za rok 2023

Ze sprawozdania z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wynika, że:

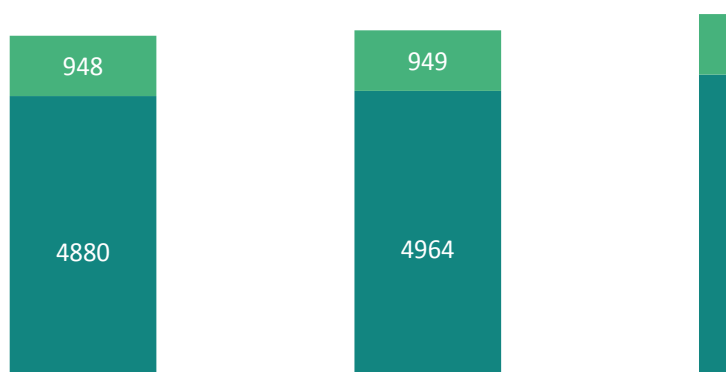

3 325 rodzin zastępczych w województwie wielkopolskim (↑ o 127)

5 217 dzieci (↑ o 253) przebywało w rodzinach zastępczych

W ostatnich latach widać powolny, ale stopniowy spadek liczby dzieci przebywających w placówkach opiekuńczo-wychowawczych oraz rosnący odsetek dzieci umieszczanych w rodzinnych formach pieczy zastępczej (wzrost o 0,9 p. p. w przeciągu ostatnich 3 lat).

Wykres nr 4 Liczba dzieci przebywających w rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej w latach 2021-2023

Źródło: Opracowanie ROPS na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za lata 2021-2023.

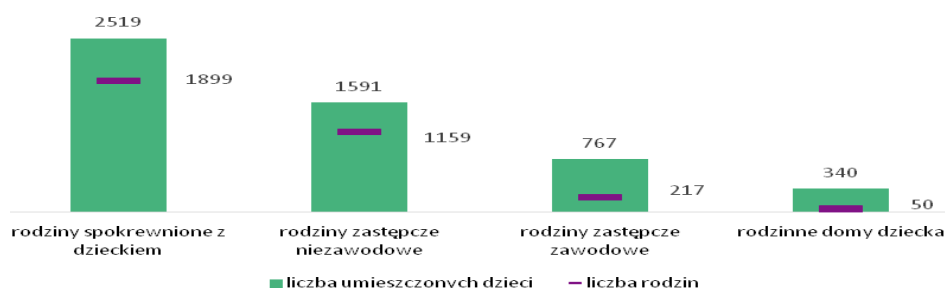
W 2023 roku w Wielkopolsce funkcjonowało **1 899 rodzin zastępczych spokrewnionych z dzieckiem** (↑ o 69 rodzin), w których wychowywało się **2 519 dzieci** (↑ o 102 dzieci). Zanotowano również wzrost liczby **rodzin zastępczych niezawodowych** – **1 159** w roku 2023 (↑ o 62 rodziny), które zapewniły opiekę 1 591 dzieciom.

Z danych wynika, że w roku oceny **zmalął** za to **liczba rodzin zastępczych zawodowych** (z 228 do 217), co nie jest dobrą informacją, ze względu na występujące w tym zakresie spore deficyty. Pod koniec 2023 roku przebywało w nich 767 dzieci.

W roku oceny zmniejszyła się także nieznacznie liczba **placówek pogotowia rodzinnego** – z 36 do 33 (151 dzieci umieszczonych) oraz **rodzin zastępczych specjalistycznych** – z 29 do 28 rodzin (71 dzieci umieszczonych).

Z 43 do 50 zwiększyła się liczba **rodzinnych domów dziecka**, w roku oceny przebywało tam 340 dzieci (↑ o 73 dzieci).

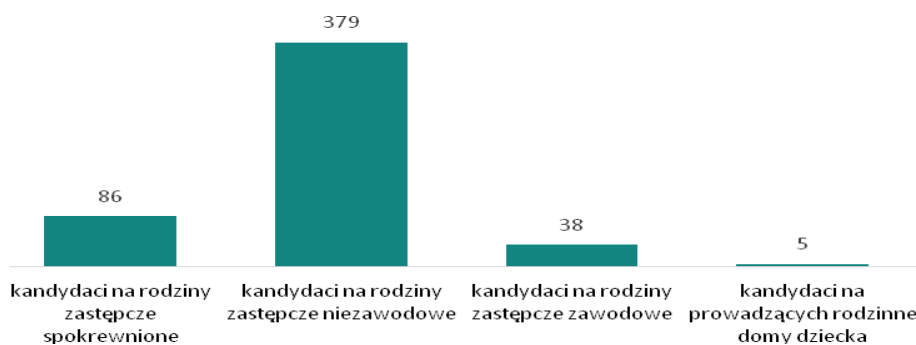
Wykres nr 6 Rodziny zastępcze i dzieci w nich przebywające w 2023 roku, w podziale na typy rodzin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za II półrocze 2023 r.

W 2023 roku zostało przeszkolonych 508 kandydatów do prowadzenia rodzin zastępczych, z czego zdecydowana większość to kandydaci na prowadzenie rodzin zastępczych niezawodowych (379).

Wykres nr 6 Kandydaci przeszkoleni w 2023 roku do prowadzenia rodzin zastępczych, w podziale na typy rodzin

Źródło: Opracowanie własne na podstawie sprawozdania z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za I i II półrocze 2023 r.

Instytucjonalna piecza zastępcza

Uzupełnieniem rodzinnej pieczy zastępczej jest instytucjonalna piecza zastępcza.

W ostatnich latach obserwowaliśmy coroczny przyrost liczby placówek, związany z koniecznością dostosowania ich warunków do wymogów ustawowych, ale również powolny spadek liczby wychowanków pieczy instytucjonalnej.

W 2023 roku ta tendencja wyhamowała i odnotowano nieznaczny spadek liczby placówek oraz wzrost liczby dzieci, które w nich przebywały.

73 placówki opiekuńczo-wychowawcze
(↓ o 1) zapewniały opiekę
951 (↑ o 2) dzieciom

W roku 2023 w województwie wielkopolskim funkcjonowały 73 placówki opiekuńczo-wychowawcze, w tym: 46 pełniących rolę socjalizacyjną, 21 - interwencyjną i 13 – rodzinną.

Nie działała żadna placówka o charakterze specjalistyczno-terapeutycznym. Warto podkreślić, że placówki mogą łączyć poszczególne zadania.

Z zestawienia kosztów, jakie samorządy powiatowe wydatkują na poszczególne rodzaje pieczy zastępczej wynika, że **średniomiesięczny koszt utrzymania 1 wychowanka placówki opiekuńczo-wychowawczej wyniósł w 2023 roku 7 854 zł.** (↑ o 1 189 zł). Dla porównania, kwota wydatkowana na utrzymanie 1 wychowanka w rodzinnej pieczy zastępczej¹ była prawie sześciokrotnie niższa – i w 2023 roku wyniosła **1 327,8 zł.**

Wykres nr 7 Średni miesięczny koszt utrzymania 1 wychowanka w placówce opiekuńczo-wychowawczej oraz w rodzinnej pieczy zastępczej (w zł)

Źródło: Opracowanie własne na podstawie danych ze sprawozdań z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej za I i II półrocze 2023 r. oraz sprawozdania OZPS za 2023 r.

Obecnie na terenie Wielkopolski nie funkcjonuje regionalna placówka terapeutyczna ani ośrodek preadopcyjny. W związku z powyższym brakuje możliwości zapewnienia specjalistycznej opieki i wsparcia dzieciom znajdującym się w szczególnej sytuacji zdrowotnej i społecznej, które nie mogą być umieszczone w rodzinnej pieczy zastępczej, placówce opiekuńczo-wychowawczej lub oczekują na przysposobienie. W placówkach tych powinna być świadczona specjalistyczna opieka medyczna i rehabilitacyjna dostosowana do potrzeb dzieci.

¹ Z obliczeń wyłączona została piecza zastępcza spokrewniona.

Usamodzielnienie wychowanków pieczy zastępczej

Osobie opuszczającej, po osiągnięciu pełnoletności, rodzinę zastępczą, rodzinny dom dziecka, placówkę opiekuńczo-wychowawczą lub regionalną placówkę opiekuńczo-terapeutyczną przysługuje pomoc na usamodzielnienie.

474

pełnoletnie osoby opuściły pieczę zastępczą w 2023 roku (↓ o 59)

Wśród osób pełnoletnich opuszczających pieczę zastępczą 334 osoby były z pieczy rodzinnej, a 140 – z instytucjonalnej. Dodatkowo, 39 osób opuściło instytucje, o których mowa w art. 88 ust.1 ustawy o pomocy społecznej, tj. domy pomocy społecznej dla dzieci i młodzieży niepełnosprawnych intelektualnie, domy dla matek z małoletnimi dziećmi i kobiet w ciąży, schroniska dla nieletnich, zakłady poprawcze, specjalne ośrodki szkolno-wychowawcze, specjalne ośrodki wychowawcze, młodzieżowe ośrodki socjoterapii zapewniające całodobową opiekę oraz młodzieżowe ośrodki wychowawcze.

Na wsparcie usamodzielnianych wychowanków pieczy zastępczej w 2023 roku przeznaczono ogółem 5 021 520 zł. Najczęściej udzielaną formą świadczeń jest niezmiennie pomoc na kontynuowanie nauki (56,8% łącznej kwoty), następnie na usamodzielnienie (33,6%) oraz na zagospodarowanie (9,6%).

1.3. Piecza zastępcza w 2023 roku Powiecie Wągrowieckim – źródło danych – sprawozdanie rodzinnej pieczy zastępczej PS-02 , inne opracowania własne

Pieczka zastępcza

Ze sprawozdania z realizacji ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej wynika, że:

182 dzieci (↑ o 13)

przebyło w pieczy zastępczej w 2023 roku

9,28% - w pieczy instytucjonalnej

90,72 % w pieczy rodzinnej

89

rodzin zastępczych w powiecie wągrowieckim (↓ 3)

165

dzieci (↑0 13) przebywało w rodzinach zastępczych

W 2023 r. w pieczy zastępczej (rodzinnej i instytucjonalnej) w powiecie wągrowieckim przebywało **łącznie 182 dzieci** pozbawionych całkowicie lub częściowo opieki rodziny naturalnej **oraz pełnoletnich wychowanków**, w tym **165 w pieczy rodzinnej oraz 17 w pieczy instytucjonalnej** (17 października 2021 roku placówka osiągnęła 14 osobowy standard).

W porównaniu z 2022 r. liczba dzieci przebywających w pieczy zastępczej zwiększyła się nieznacznie - o 2,4%, przy czym zwiększenie liczby dzieci przebywających w pieczy zastępczej dotyczyło dzieci w pieczy rodzinnej.

Formy rodzinnej pieczy zastępczej

W roku 2023 r. rodzinna piecza zastępcza funkcjonowała w ogółem 89 formach, w stanie na dzień 31 grudnia funkcjonowało 78 form rodzinnej pieczy zastępczej , w tym 41 rodzin zastępczych spokrewnionych, 27 rodzin niezawodowych, 7 rodzin zawodowych oraz 3 rodzinne domy dziecka. 11 rodzin zastępczych wygasło w roku 2023 swoje funkcjonowanie (9 rodzin) lub zostało rozwiązanych (2 rodziny).

Wśród rodzin zastępczych rodziny spokrewnione stanowiły 52%, rodziny niezawodowe – 32 %, a rodziny zawodowe oraz prowadzący rodzinne domy dziecka –16%.

Rodzinna piecza zastępcza

Funkcję rodziny zastępczej pełniło 47 małżeństw i 31 samotnych osób, w tym 1 cudzoziemiec . Rodziny które przyjęły jedno dziecko stanowiły 29,0%, dwoje dzieci – 11,6 %, troje – 1,8%, zaś czworo i więcej dzieci 3,6 % wszystkich rodzin zastępczych.

Pełnienia funkcji rodziny zastępczej podejmowały się najczęściej osoby w wieku 61 i więcej (39% ogólnej liczby osób prowadzących rodziny zastępcze) 51–60 lat (27 % ogólnej liczby), osoby w wieku 31-50 lat stanowiły 28,9%.

Rodzinne domy dziecka prowadziły 3 małżeństwa .Większość osób (66% pełniących funkcję rodzinnego domu dziecka była w grupie wiekowej 50–66 lat, jedno małżeństwo było w grupie wiekowej 41-50.

Dzieci w rodzinnej pieczy zastępczej

W rodzinnej pieczy zastępczej przebywało średnio 165 podopiecznych , w tym 21 dzieci w rodzinnych domach dziecka. Spośród wszystkich osób objętych rodzinną pieczą zastępczą 4 osoby posiadało orzeczenie o niepełnosprawności, 14 było sierotami, 1 było dzieckiem cudzoziemskim. Biorąc pod uwagę wiek podopiecznych umieszczonych w rodzinnej pieczy zastępczej, zarówno w rodzinach zastępczych jak i w rodzinnych domach dziecka, najliczniejszą grupę stanowiły dzieci w wieku 14-17 lat (74 osób), w wieku 7–13 lat (65 osób) oraz 26 dzieci nie ukończyło 6 roku życia.

W 2023 r. do rodzinnej pieczy zastępczej po raz pierwszy zostało przyjętych 24 dzieci.

W ciągu 2023 r. rodzinną pieczę zastępczą opuściło 27 dzieci w wieku do 18 roku życia.

10 powróciło do rodzin naturalnych, do adopcji trafiło 4 dzieci.

Z powodu przeniesienia do instytucjonalnej pieczy zastępczej oraz dps , rodzinną pieczę zastępczą opuściło 2 dzieci.

11 dzieci zostało przeniesionych do innych form rodzinnej pieczy zastępczej.

Spośród 6 pełnoletnich wychowanków, którzy w ciągu 2023 r. opuścili rodzinną pieczę zastępczą, 6 założyło własne gospodarstwo domowe.

Dane dotyczące pieczy - stan na 31.12.2023

Tab. Rodziny zastępcze zawodowe - przeciętny miesięczny koszt utrzymania dziecka w rodzinie zawodowej – 3113,00zł /m-qc- stan na 31.12.2023

Gmina	Typ rodziny			Ilość dzieci i pełnoletnich wychowanków
	zawodowa	zawodowa specjalistyczna	zawodowa o charakterze pogotowia rodzinnego	
m. Wągrowiec	2	0	0	6
g. Wągrowiec	2	0	1	5
Skoki	1	0	0	2
Wapno	1	0	0	4
Damasławek	1	0	0	2
Razem powiat	7	0	1	19

Tab. Rodzinne domy dziecka - przeciętny miesięczny koszt utrzymania dziecka w rodzinnym domu dziecka 3.129,00 zł / m-qc- stan na 31.12.2023

Gmina	Rodzinny dom dziecka		Ilość dzieci i pełnoletnich wychowanków
	Ilość rdd	Lokalizacja	
Skoki	2	Kuszewo	12
Mieścisko	1	Mieścisko	8
Razem powiat	3		20

Rodziny zastępcze niezawodowe i spokrewnione z dzieckiem (przeciętny miesięczny koszt pobytu dziecka w rodzinie zastępczej niezawodowej – 1361zł /m-qc oraz spokrewnionej – 899 zł/m-qc)- stan na 31.12.2023

Gmina zamieszkania rodziny zastępczej	Ilość rodzin niezawodowych	Ilość dzieci i pełnoletnich wychowanków w rodzinach	Ilość rodzin spokrewnionych	Ilość dzieci i pełnoletnich wychowanków w rodzinach
miejska Wągrowiec	10	13	18	24
wiejska Wągrowiec	2	5	4	5
Damasławek	2	2	2	3
Golańcz	2	3	4	6
Mieścisko	4	5	4	9
Skoki	3	3	7	7
Wapno	2	3	2	2
Razem	25	34	41	56

Rodziny pomocowe (przeciętny koszt rodziny pomocowej – 531,00 zł)

W 2023 roku **21 dzieci** z pieczy zastępczej okresowo przebywało w **13 rodzinach** pomocowych w związku z brakiem możliwości sprawowania pieczy zastępczej w dotychczasowych formach pieczy (choroby, urlopy wypoczynkowe osób zawodowo pełniących tę funkcję).

Osoby do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich

W 2023 roku na wniosek rodzin zastępczych i prowadzących rodzinny dom dziecka zatrudniono 6 osób do pomocy przy sprawowaniu opieki nad dziećmi i przy pracach gospodarskich dla 6 wnioskujących (przeciętny koszt zatrudnienia 1633,00 zł/m-qc).

Pieczą zastępczą dla dzieci w ramach zawartych porozumień z powiatami

W 2023 roku **15 dzieci** pochodzących z rodzin pochodzenia zamieszkałych na terenie naszego powiatu przebywało w rodzinnych formach pieczy zastępczej poza powiatem wągrowieckim (powiat poniósł z tego tytułu koszty w łącznej wysokości **252590,00** tj. przeciętnie 1403,00 zł m-c na dziecko).

Pomoc usamodzielnianym wychowankom opuszczającym rodziną i instytucjonalną pieczę

W 2023 roku z pomocy pieniężnej na kontynuowanie nauki korzystało okresowo lub przez cały rok **27 osób** (w tym 26 wychowanków rodzin zastępczych, 7 osób kontynuowało naukę na studiach wyższych, 4 w szkole policealnej, 12 w liceum, 3 w technikum).

Z pomocy pieniężnej na usamodzielnienie łącznej wartości 25.655 zł skorzystało 5 osób, a z pomocy na zagospodarowanie w kwocie 13.245 zł – 7 osób.

Organizowanie opieki zastępczej w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej

Na przestrzeni całego roku 11 dzieci pochodzących z terenu **powiatu wągrowieckiego**, w tym 3 dzieci pochodzenia Ukraińskiego przebywało w instytucjonalnej formie pieczy zastępczej w Placówce Opiekuńczo-Wychowawczej w Wągrowcu.

Roczne koszty ponoszone w związku z pobytem 8 podopiecznych z terenu powiatu wągrowieckiego i 3 pochodzących z Ukrainy w placówce opiekuńczo - wychowawczej w 2023 roku wyniosły: 762.238,89 zł (przeciętnie 69.294,44 zł/osoba/rok)

Na dzień 31 grudnia 2023 roku w pieczy instytucjonalnej pozostawało 7 podopiecznych pochodzących z powiatu wągrowieckiego oraz 3 podopiecznych pochodzących z Ukrainy

Tab. gminy pochodzenia dzieci przebywających w instytucjonalnych formach pieczy zastępczej stan na 31.12.2023

Miasto/Gmina zamieszkania rodziny dziecka	POW Wągrowiec
Miasto Wągrowiec	3
Gmina Skoki	1
Gmina Wapno	1
Gmina Gołańcz	2
Ukraina	3
RAZEM	10

W POW Wągrowiec przebywało (krótkotrwale/ przez cały rok) ogółem 19 podopiecznych , w tym 11 pochodzących z terenu powiatu wągrowieckiego. 4 wychowanków opuściło placówkę w związku z usamodzielnieniem.

Na dzień 31 grudnia 2023 roku w POW przebywało 15 podopiecznych, w tym 1 pełnoletnia oraz 1, który w roku 2024 ukończy 18 rok życia. Dwóch wychowanków realizuje obowiązek szkolny w MOS Gołańcz, jeden w MOS Gniezno.

Średni miesięczny koszt utrzymania dziecka w POW w roku 2023 roku wyniósł 8288 zł,
na rok bieżący ustalono koszt w wysokości **10.090 zł /os/rok.**

II. Podstawa prawna programu

Opracowanie i realizacja 3-letnich powiatowych programów dotyczących rozwoju pieczy zastępczej , zawierających między innymi coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych, zgodnie z art.180 pkt. 1 ustawy z dnia 9 czerwca 2011 r. o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej (j.t. Dz.U. z 2024 r. poz. 177) należy do obligatoryjnych zadań własnych powiatu.

Przyjęty Uchwałą Nr XXXVI/282/2021 Rady Powiatu Wągrowieckiego w dniu 22 grudnia 2021 roku *Program rozwoju pieczy zastępczej w Powiecie Wągrowieckim* sankcjonował zaprojektowane obszary, cele i działania wskazanych w programie osób, jednostek, instytucji i organizacji w trzyletnim, ustawowo określonym okresie, którego termin mija z dniem 31 grudnia 2024 roku, stąd należy przyjąć do realizacji, będący kontynuacją uprzednich kolejny Program rozwoju pieczy zastępczej w Powiecie Wągrowieckim do roku 2027.

II. Cel i obszary programu

Celem opracowania i dalej realizacji kolejnego trzyletniego powiatowego programu rozwoju pieczy zastępczej jest **doskonalenie, wspieranie, rozwijanie** funkcjonującego w Powiecie Wągrowieckim **systemu rodzinnej pieczy zastępczej.**

Na podstawie doświadczeń z realizacji wcześniej przyjętych i zrealizowanych trzyletnich programów zakłada się , że osiągnięcie celu jest możliwe dzięki :

1. skoordynowanej współpracy podmiotów przy realizacji zadań gmin i powiatu;
2. skoordynowanej współpracy z sądami rodzinnymi;
3. wzmacnieniu roli podmiotów niepublicznych;
4. usprawnianiu i interdyscyplinarnym wspieraniu procesu usamodzielnienia wychowanków;
5. utrzymaniu liczby miejsc w rodzinnej pieczy zastępczej poprzez :
- rekrutację nowych kandydatów na rodziców zastępczych;

- pełne wykorzystanie potencjału istniejących rodzin;
- zwiększanie stabilności ich zatrudnienia,
- realizację ścieżek rozwoju zawodowego i bezpieczeństwa ekonomicznego;
- poprawę warunków pracy ;
- poprawę dostępności do wspierających pieczę specjalistów;
- oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu rodziców zastępczych.

III. Zakładane efekty realizacji programu

Funkcjonalny, odpowiadający na zaistniałe potrzeby, POWIATOWY SYSTEM PIECZY ZASTĘPCZEJ, wzmacniany poprzez:

- wzrost wiedzy, umiejętności i świadomości władz lokalnych oraz personelu merytorycznego współtworzącego system pieczy zastępczej w Powiecie Wągrowieckim;
- wzrost jakości pracy organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz osób prowadzących rodzinne formy pieczy zastępczej;
- nawiązanie sieci współpracy z lokalnymi organizacjami pozarządowymi, których działania dotyczą rodzinnej pieczy zastępczej ;
- zapewnienie rodzinnym formom pieczy zastępczej dostępu do interdyscyplinarnego wsparcia w realizacji zadań pieczy rodzinnej;
- wdrażanie rekomendowanych na poziomie krajowym standardów pieczy zastępczej.

IV. Źródła finansowania Programu

1. Środki własne powiatu (art.32 ust. 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej);
2. Dotacje celowe budżetu państwa na dofinansowanie zadań własnych powiatu z zakresu realizacji zadań wspierania rodziny oraz systemu pieczy zastępczej (art. 197 ust.1 ustawy o wspieraniu ...);
3. Dotacja z Programu Europejskie Fundusze dla Wielkopolski na lata 2021-2027, współfinansowanego ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego Plus.
4. Rządowy Program dofinansowań do wynagrodzeń rodzin zastępczych zawodowych i prowadzących rodzinne domy dziecka na lata 2024 – 2027
5. Rządowy Program dofinansowanie wynagrodzeń pracowników jednostek wspierania rodziny i systemu pieczy zastępczej(WRiSPZ) na lata 2024 - 2027
6. Rządowy Program wsparcia powiatu w organizacji i tworzeniu rodzinnych form pieczy zastępczej w 2024 roku
7. Inne dostępne w okresie realizacji Programu źródła dofinansowania.

V. Adresaci programu:

1. Dzieci oraz osoby pełnoletnie, przebywające w rodzinnych i instytucjonalnych formach pieczy zastępczej na terenie powiatu wągrowieckiego;
2. Osoby usamodzielniane, które opuściły po osiągnięciu pełnoletniości rodzinne i instytucjonalne formy pieczy zastępczej, pochodzące z i spoza terenu powiatu, zamierzające osiedlić się na terenie powiatu wągrowieckiego
3. Osoby wchodzące w skład systemu pieczy zastępczej: rodziny zastępcze spokrewnione, niezawodowe, zawodowe, prowadzący rodzinne domy dziecka, rodziny pomocowe, osoby do pomocy, koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej/specjaliści pracy z rodziną, organizator rodzinnej pieczy zastępczej, asystenci rodzin, pedagodzy, psychologowie, pracownicy socjalni, kuratorzy sądowi, wolontariusze, inni niewymienieni, wspierający dziecko i rodzinę ;
4. Instytucje wchodzące w skład systemu pieczy zastępczej: Powiat Wągrowiecki/PCPR/ Organizator rodzinnej pieczy zastępczej/ Zespół pieczy zastępczej, Miejskie/gminne/ miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej, Placówka opiekuńczo-wychowawcza, Wielkopolski Ośrodek Adopcyjny, Sądy Rodzinne, Zespół Służb Kuratorskich, dzienne placówki wsparcia.

VI. Limity rodzin zastępczych zawodowych

W art. 180 pkt. 1 *ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej* wskazano, iż w powiatowym programie dotyczącym rozwoju pieczy zastępczej **zawiera się coroczny limit rodzin zastępczych zawodowych** .

Zgodnie z wykładnią interpretacyjną przepis ten należy powiązać z art. 56 ustawy tzn. limit rodzin zastępczych zawodowych odnieść tym samym wyłącznie do umów, o których mowa w art. 54 ust. 1 i 2 ustawy.

Chodzi więc o nie o ustalenie limitu wszystkich rodzin zastępczych zawodowych w danym roku, **ale tylko tych rodzin zastępczych zawodowych, które powstaną na skutek zawarcia umów z rodziną zastępczą niezawodową spełniającą warunki wskazane w art. 54 ust. 1 i 2 ustawy.**

W przypadku umów na pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej zawieranej z kandydatami spełniającymi warunki ustawowe starosta może, ale nie musi, zawrzeć taką umowę, **bez względu na jakikolwiek limit**, kierując się wyłącznie potrzebami środowiska lokalnego na utworzenie rodziny zastępczej zawodowej bądź rodzinnego domu dziecka.

W okresie realizacji kolejnego programu **6 obecnie funkcjonujących niezawodowych rodzin zastępczych** nabędzie uprawnienia do skorzystania z obligatoryjnego możliwości przekształcenia się w zawodową rodzinę zastępczą. Na chwilę obecną, z perspektywy PCPR – organizatora rodzinnej pieczy zastępczej przekształcenie w zawodowe dwóch z 6 uprawnionych rodzin znajduje merytorycznego uzasadnienia z uwagi na oraz niewystarczające predyspozycje oraz warunki do wykonywania zawodowo tej funkcji.

Na podstawie ilości potencjalnych wniosków o przekształcenia oraz posiadanych zasobów dla organizacji systemu rodzinnej pieczy zastępczej w Powiecie Wągrowieckim określa się limit zawodowych rodzin zastępczych, o których mowa w art. 54 ust. 1 i 2 ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej na lata 2024-2027

2025		2026		2027		Ogółem w latach 2022-2024		
ilość rodzin	Koszt roczny wynagrodzeń	ilość upraw-nionych ro-dzin	koszt roczny wynagrodzeń (narastają-co)	ilość upraw-nionych ro-dzin	Koszt roczny wynagrodzeń (narastająco)	ilość upraw-nionych ro-dzin	Koszt roczny wynagrodzeń (narastająco)	
1	72.804	(1+2 n)	252.000	(3+1)	384.000	4	708.804	

*dla obliczeń przyjęto wynagrodzenie w wysokości 6067 zł brutto miesięcznie w roku 2025/ 7000 zł brutto w roku 2026 oraz 8000 zł brutto w roku 2027

VII. Wytyczne dla osiągnięcia założonych efektów w poszczególnych obszarach

OBSZAR/ CEL 1:

SKOORDYNOWANA WSPÓŁPRACA PODMIOTÓW PRZY REALIZACJI ZADAŃ GMINY I POWIATU

Uczestnicy

Bezpośrednimi uczestnikami są:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie/Organizator rodzinnej pieczy zastępczej,
- koordynatorzy rodzinnej pieczy zastępczej/specjaliści pracy z rodziną/Zespół pieczy zastępczej
- miejskie/gminne, miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej z miejsc pochodzenia dzieci;
- asystenci rodzin/pracownicy socjalni;
- placówka opiekuńczo-wychowawcza w Wągrowcu

Pośrednio odbiorcami są dzieci oraz osoby pełnoletnie pozostające w pieczy zastępczej po osiągnięciu pełnoletności, a także osoby tworzące rodzinne formy pieczy .

Zakres merytoryczny obszaru:

W powiatach ziemskich, gdzie zadania pieczy zastępczej i wsparcia rodziny są podzielone pomiędzy samorząd powiatowy i gminny szczególnie kluczowe jest dbanie o wzajemne relacje, zarówno pomiędzy instytucjami, jak i poszczególnymi pracownikami.

Niedopuszczalną jest sytuacja, w której uczestnicy reprezentujący ośrodki pomocy społecznej, sąd , PCPR, MGOPS, organizatora rodzinnej pieczy zastępczej, placówki opiekuńczo-wychowawczej, rodzice zastępczy oraz inne ważne instytucje nie współpracują ze sobą , nie mówiąc już o wspólnych systematycznych spotkaniach czy koordynacji prowadzonych działań.

Określony w prawie sztywny podział kompetencji pomiędzy gminą i powiatem sprzyja efektywnemu działaniu całego systemu, a w szczególności stworzeniu pakietu usług z terenu gmin i powiatu, który mógłby obejmować wszystkie dostępne zasoby, w tym potencjał organizacji pozarządowych, umożliwiających korzystanie z szerokiej, zindywidualizowanej i łatwo dostępnej oferty.

Częstym problemem jest ponadto problem zbyt małej liczby asystentów w gminach, czasem niedopasowanie kwalifikacji do pracy, którą wykonują, co skutkuje zaprzestaniem pracy z rodziną po powierzeniu dziecka do pieczy zastępczej.

Mimo, że gminy mają świadomość kosztownego współfinansowania pobytu dzieci w pieczy zastępczej, nie zawsze przedkłada się to na decyzje, które miałyby pomóc w ewentualnym powrocie dziecka do rodziców, nie przedkłada się to na podejmowaniu decyzji, do jakiej formy pieczy winno trafić dziecko, czy w rekrutacji kandydatów na rodziców zastępczych

Kolejnym obszarem do wzmocnienia jest obszar współpracy z placówkami oświatowymi, głównie szkołami i przedszkolami, w szczególności w związku z brakiem wolnych miejsc w przedszkolach w trakcie roku szkolnego oraz niewystarczającym przygotowaniem nauczycieli do pracy z dziećmi umieszczonymi poza własną rodziną. Sprawdzonym rozwiązaniem, wykorzystywanym przez powiaty są organizowane lokalnie seminaria, konferencje, szkolenia dla kadry oświaty, w czasie których nauczyciele, pedagodzy czy psycholodzy będą mieli możliwość pogłębienia wiedzy w tak specjalistycznych dziedzinach jak funkcjonowanie dzieci po doświadczeniu traumy, z uszkodzeniem poalkoholowym czy zaburzeniami przywiązania.

Weryfikacja i wskaźniki

1. Ilość szkoleń z zakresu rozdziału kompetencji, odpowiedzialności i interpretacji prawnych,
2. Ilość wspólnie zrealizowanych projektów na rozwój wiedzy i umiejętności,
3. Ilość spotkań przedstawicieli systemu pieczy zastępczej powiatu i gmin,
5. Ilość wydarzeń zwiększających kompetencje pracowników systemu pieczy zastępczej

Osoby odpowiedzialne

1. dyrektor Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej/ kierownik Zespołu pieczy zastępczej,
2. dyrektor Placówki opiekuńczo-wychowawczej

Obszar/cel 2:

SKOORDYNOWANA WSPÓŁPRACA Z SĄDAMI RODZINNYMI

Uczestnicy

Bezpośrednimi uczestnikami są:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie/ Organizator rodzinnej pieczy zastępczej,
- Miejskie/gminne, miejsko-gminne ośrodki pomocy społecznej;
- Placówka Opiekuńczo-wychowawcza w Wągrowcu
- Sąd Rodzinny /Wągrowiec/poza powiatem wągrowieckim
- rodziny pochodzenia dzieci umieszczonych w pieczy zastępczej

Pośrednio odbiorcami są dzieci pozostające w pieczy zastępczej, a także rodzinne formy pieczy zastępczej .

Zakres merytoryczny obszaru

Ważnym aspektem pracy z rodziną są decyzje o powrocie do niej dziecka po powierzeniu go do pieczy zastępczej. Tu decydującą rolę odgrywa **sąd rodzinny**, który jednak nie podejmuje decyzji w izolacji – kluczowe znaczenie ma często współpraca lub jej brak z innymi podmiotami tworzącymi system opieki zastępczej. Ważnym jest, aby podejmowane decyzje były **przedmiotem partnerskiej współpracy służb powiatu, gminy i sądu**. Kiedy zapadają, zasadą powinno być utrzymywanie intensywnego wsparcia, w tym asystenta, do momentu przekonania się o stabilnej sytuacji rodziny.

Szczególnie ważnym jest, aby w szczególny sposób dbać o dzieci, które po pobycie w pieczy zastępczej, powróciły do rodziców. Wskazano, aby w miarę możliwości, w sytuacji gdyby ten pobyt nie okazał się trwały, zapewnić im możliwość powrotu do miejsca, w którym już były.

Kolejnym, wymagającym poprawy zagadnieniem jest czasokres rozpatrywania spraw o ograniczenie lub pozbawienie władzy rodzicielskiej rodziców dziecka, w kontekście przewlekłości postępowań sądowych oraz brak dobrych dla dziecka, konkretnych decyzji dotyczących jego sytuacji.

W przypadkach kryzysowych dziecko umieszczane jest w pieczy natychmiastowo- ostateczna decyzja sądu wydawana jest czasami po kilkudziesięciu miesiącach od przyjęcia do pieczy, co przedłuża pobyt w pogotowiu rodzinnym.

Kolejnym problemem do rozwiązania w tym obszarze zgłaszanym przez rodziców zastępczych jest realizacja przez nich samych postanowień o umieszczeniu dziecka w pieczy zastępczej. W opinii rodziców powoduje to, że dzieci kojarzą ich z zabraniami z domu rodzinnego, a rodzice biologiczni traktują jako wrogów, co utrudnia albo wręcz uniemożliwia pracę z rodziną i budowanie prawidłowych relacji dla dobra dziecka. Wydaje się, że tę sytuację mogłyby poprawić zmiany w przepisach kodeksu postępowania cywilnego, które obowiązkiem przymusowej realizacji postanowień o odebraniu dziecka i przewożenia go do miejsca sprawowania pieczy przekazywałyby w całości kuratorom rodzinnym poprzez zwolnienie z obowiązku obecności uprawnionego przy przymusowym odebraniu.

Doświadczenia organizatorów rodzinnej pieczy zastępczej pokazują, że w budowaniu klimatu zrozumienia i współpracy sprzyjają organizowane lokalne spotkania, sympozja, konferencje, szkolenia dla uczestników systemu, w których uczestniczą przedstawiciele sądów. Wszystkie działania, które przyczyniają się do rozwoju partnerskiej współpracy mają pozytywny wpływ na wysłuchanie przez sądy opinii faktycznych opiekunów dziecka, przedstawicieli organizatora rodzinnej pieczy zastępczej oraz asystenta rodziny, a przede wszystkim samego dziecka

Weryfikacja i wskaźniki

1. Ilość szkoleń z zakresu rozdziału kompetencji, odpowiedzialności i interpretacji prawnych,
2. Ilość wspólnie zrealizowanych projektów na rozwój wiedzy i umiejętności,
3. Ilość spotkań przedstawicieli systemu pieczy zastępczej: sądów, powiatu i gmin,
4. Ilość wydarzeń wzmacniających współpracę z sądami rodzinnymi

Osoby odpowiedzialne

1. dyrektor Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej/ kierownik Zespołu pieczy zastępczej,

2. dyrektor Placówki opiekuńczo-wychowawczej

Obszar 3:

WZMOCNIENIE ROLI PODMIOTÓW NIEPUBLICZNYCH

Uczestnicy

Bezpośrednimi uczestnikami są:

- organizator pieczy zastępczej i Placówka opiekuńczo-wychowawcza ;
- organizacje pozarządowe funkcjonujące na terenie działania organizatora pieczy zastępczej,
- wolontariusze,
- aktywni mieszkańcy i ich grupy nieformalne,
- rodziny zastępcze.

Zakres merytoryczny obszaru

Obywatele, mieszkańcy poprzez tworzenie organizacji pozarządowych, stowarzyszeń mogą w sposób partnerski w relacji z samorządem uczestniczyć w lokalnych procesach podejmowania decyzji i wyznaczania kierunków rozwoju. Odpowiedzialnością samorządu i jego jednostek jest współpraca z organizacjami pozarządowymi w obszarze pożytku publicznego.

Rodziny zastępcze obecnie najczęściej tworzą lub angażują się w dwa rodzaje stowarzyszeń – stowarzyszenia organizowane przez rodziny zastępcze oraz stowarzyszenia organizujące rodziny zastępcze. Dzieje się to jednak rzadko, ponieważ rodziny zastępcze mają niski poziom wiedzy i świadomości na temat zakładania stowarzyszeń i korzyści, jakie to przynosi. W środowisku lokalnym i samorządowym również brakuje wsparcia dla inicjatyw samoorganizowania się i tworzenia stowarzyszeń. W związku z tym rodziny zastępcze nie posiadają swojej reprezentacji, a organizator pieczy zastępczej kontaktuje się indywidualnie z każdą rodziną, nie ma partnera społecznego, z którym może ustalać ramy strategiczne kierunków lokalnego rozwoju pieczy zastępczej. Ruch samopomocowy wśród rodzin zastępczych istnieje, ale są to działania nieformalne i partykularne. Rodziny zgłaszają potrzebę czerpania wsparcia od siebie nawzajem oraz deklarują gotowość do dawania takiego wsparcia innym rodzicom.

System pieczy zastępczej mógłby wiele zyskać na zwiększeniu wpływu nań podmiotów niepublicznych oraz partnerów takich jak rodzice zastępczy.

Celem obszaru jest rozwój stałej i systematycznej lokalnej sieci współpracy między organizatorem pieczy zastępczej i placówką opiekuńczo-wychowawczą, a organizacjami pozarządowymi, działającymi lokalnie zwłaszcza tymi, których działania dotyczą rodzin zastępczych.

Weryfikacja i wskaźniki

1. Liczba grup wsparcia,
2. Zbiorczy raport podsumowujący pracę grupy i obszary wymagające wzmocnienia ,
sporządzony przez specjalistę prowadzącego grupę,

3. Liczba konkursów z obszaru wspierania rodziny i pieczy zastępczej dla organizacji pozarządowych.

Osoby odpowiedzialne,

1. Dyrektor Organizatora rodzinnej pieczy zastępczej,
2. Dyrektor Placówki Opiekuńczo-wychowawczej

Obszar 4

USPRAWNIENIE i INTERDYSCYPLINARNE WSPIERANIE PROCESU USAMODZIELNIANIA WYCHOWANKÓW
--

Uczestnicy

Bezpośrednimi uczestnikami są: pełnoletni wychowankowie rodzinnych i instytucjonalnych form pieczy zastępczej, Organizator rodzinnej pieczy zastępczej oraz Placówka opiekuńczo-wychowawcza.

Pośrednio odbiorcami są osoby i instytucje tworzące system pieczy zastępczej oraz opiekunowie usamodzielnienia.

Zakres merytoryczny

W powiecie wągrowieckim nie są dostępne, w trybie ciągłym interdyscyplinarne działania wspierające usamodzielnienie wychowanków opuszczających pieczę zastępczą.

Osoby usamodzielniane korzystają oczywiście z obligatoryjnego wsparcia, o którym mowa w ustawie o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej w postaci: świadczeń na kontynuację nauki, świadczeń na usamodzielnienie oraz pomoc rzeczową, pomocy prawnej i psychologicznej oraz ze świadczenia z pomocy społecznej w postaci możliwości pobytu w mieszkaniu chronionym.

Na trwałą kontynuację zasługują podejmowane dotychczas działania – dobre praktyki tutejszego Centrum na rzecz usamodzielnianych podopiecznych pieczy, realizowane w ramach projektów współfinansowane ze środków Unii Europejskiej. Wśród nich w szczególności : dopłaty do wynajmu mieszkania na wolnym rynku, programy stażowe dla usamodzielnianych wychowanków, wsparcie mentorów, którzy uzupełniali zadania opiekuna usamodzielnienia, finansowanie kursów kompetencyjnych, zawodowych itp.

Dużą rolę odgrywa także ustawowa innowacja, formalno-prawna możliwość „elastycznego usamodzielniania”, która pozwala na wycofanie się pełnoletniej osoby z podjętej pochopnie , pod wpływem emocji, decyzji o opuszczeniu rodziny zastępczej czy placówki opiekuńczo-wychowawczej.

Należy jednak uregulować kwestię usamodzielnień niepełnosprawnych wychowanków rodzinnych form pieczy zastępczej- w opinii osób mających w pieczy takich podopiecznych brak dobrych rozwiązań prawnych oraz realnego wsparcia w tym procesie powoduje, że rodziny zastępcze obawiają się przyjmować dzieci z niepełnosprawnością. Potwierdza ten fakt znikoma w kraju ilość rodzin specjalistycznych. Rodziny zastępcze zgłaszają, że po wielu latach sprawowania bezpośredniej opieki nad dziećmi niepełnosprawnymi, nie chcą umieszczać ich w domach pomocy społecznej (co jest wtórną instytucjonalizacją), gdy tymczasem u nas tak jak i w większości powiatów jest to z niewielu oferta wsparcia . Wśród wartych do rozważenia propozycji rozwiązań jest wprowadzenie mechanizmu, który pozwoli pozostać w

dotychczasowej rodzinie zastępczej pełnoletniemu podopiecznemu na zasadach zbliżonych do „rodzinnego domu pomocy społecznej”. Innym rozwiązaniem mogłyby być prowadzenie mieszkań chronionych w środowisku, w którym osoba z niepełnosprawnością czuje się swobodnie.

Weryfikacja i wskaźniki

1. Ilość zrealizowanych indywidualnych programów usamodzielnienia w roku.
2. Ilość osób korzystających z zasobów mieszkania chronionego/ ilość osób oczekujących
3. Ilość osób pełnoletnich pozostających w dotychczasowych rodzinach zastępczych lub placówce opiekuńczo-wychowawczej
4. Ilość osób usamodzielnianych korzystających z pozaustawowych form wsparcia.

Osoby odpowiedzialne

Dyrektor Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie/ Organizator rodzinnej pieczy zastępczej
Dyrektor Placówki opiekuńczo-wychowawczej

Obszar 5

UTRZYMANIE LICZBY MIEJSC W RODZINNYCH FORMACH PIECZY ZASTĘPCZEJ poprzez :
--

- rekrutację nowych kandydatów na rodziców zastępczych;
- pełne wykorzystanie potencjału istniejących rodzin;
- zwiększanie stabilności ich zatrudnienia,
- realizację ścieżek rozwoju zawodowego i bezpieczeństwa ekonomicznego;
- poprawę warunków pracy ;
- poprawę dostępności do wspierających pieczę specjalistów;
- oraz przeciwdziałanie wypaleniu zawodowemu rodziców zastępczych.

Uczestnicy

Bezpośrednimi uczestnikami są:

- osoby tworzące rodzinne formy pieczy zastępczej,
- kandydaci na rodziców zastępczych;
- PCPR/ Organizator rodzinnej pieczy zastępczej,

Pośrednio odbiorcami są dzieci oraz osoby pełnoletnie pozostające w pieczy zastępczej.

Zakres merytoryczny

- REKRUTACJA NOWYCH KANDYDATÓW NA RODZICÓW ZASTĘPCZYCH

Warunkiem dla skutecznej realizacji założeń deinstytucjonalizacji jest utrzymanie/zwiększanie liczby rodzin zastępczych, do których mogą trafić dzieci, także te obecnie przebywające w instytucjach. Problemem jest jednak znalezienie kandydatów do sprawowania rodzinnej pieczy zastępczej, którzy spełnialiby wymogi ustawy o wspieraniu rodziny i systemie. Podejmowane kampanie zachęcające do zostania rodzicem zastępczym, cykle spotkań specjalistów pieczy zastępczej oraz samych zawodowych form pieczy zastępczej z młodzieżą ze szkół średnich, informacja upubliczniona we wszystkich zakładach opieki zdrowotnej, spotkania informacyjne z pracownikami ośrodków pomocy społecznej, instytucji oświatowych, urzędów pracy, spotkania z sołtysami i duchowieństwem, artykuły w prasie, reportaże czy zapraszanie rodziców zastępczych do udziału w ważnych wydarzeniach lokalnych nie przynoszą pożądanych efektów..

W skali kraju odpowiednio 13 % rodzin zastępczych niezawodowych i 21 % obecnych rodziców zastępczych sprawujących tę rolę zawodowo było wcześniej pracownikami szeroko pojętego systemu wsparcia dziecka i rodziny (wychowawcy, pracownicy socjalni, kuratorzy, nauczyciele, urzędnicy). Może to świadczyć, że ci pracownicy stanowią potencjalną grupę, spośród której mogą się rekrutować kandydaci, mimo że w czasie prowadzonych warsztatów wielu uczestników wskazywało, że ze względu na świadomość jak trudna jest opieka nad dziećmi powierzonymi do pieczy zastępczej, raczej nie zdecydowałoby się na zostanie rodzicami zastępczymi.

Bardzo istotnym zagadnieniem związanym z budowaniem bazy rodzin zastępczych jest konieczność wzmocnionej opieki nad już istniejącymi rodzinami, bo najskuteczniej promują rodzicielstwo zastępcze zadowoleni z pełnienia swojej roli i mający poczucie skutecznego wsparcia rodzice zastępczy.

Jednocześnie wskazana byłaby koordynacja tych działań na poziomach wojewódzkim i krajowym oraz jedna silna kampania wizerunkowa budująca etos rodzica zastępczego.

- PEŁNIEJSZE WYKORZYSTANIE POTENCJAŁU ISTNIEJĄCYCH RODZIN

Trudności w znalezieniu nowych kandydatów na rodziców zastępczych skłaniają do lepszego wykorzystania potencjału istniejących rodzin, który bywa należycie spożytkowany. Istotną barierą utrudniającą wykorzystanie istniejącego potencjału rodzin zastępczych są warunki mieszkaniowe nie pozwalające na pełne wykorzystanie ich predyspozycji. Należy zastanowić się nad powierzeniem wynajętego lub zakupionego przez powiat mienia zawodowym formom pieczy zastępczej, traktując to jako swego rodzaju mieszkanie służbowe na czas opieki nad powierzonymi dziećmi.

Częstym problemem jest także brak możliwości wynegocjowania porozumień między powiatami w celu umieszczenia dziecka w rodzinie zastępczej poza powiatem pochodzenia. Efektem tego są sytuacje, w których w niektórych powiatach są rodziny z wolnymi miejscami a w innych dzieci, dla których nie ma rodzin.

- ZWIĘKSZENIE STABILNOŚCI ZATRUDNIENIA

Stabilizacja sytuacji rodzica zastępczego jest kluczowa w procesie wychowania powierzonych dzieci. Badania jakościowe w przedmiotowym zakresie pokazują, że osoby prowadzące placówki typu rodzinnego, które pracują w oparciu o umowę o pracę miały znacznie

większe poczucie bezpieczeństwa i ciągłości swojej pracy, co nierzadko przedkładało się na jakość sprawowanej przez nich opieki.

Z rodzinami zastępczymi zawodowymi i prowadzącymi rodzinne domy dziecka- w obecnym stanie prawnym - istnieje możliwość zawarcia umowy cywilno-prawnej na maksymalny możliwy okres tj. na 5 lat.

Niedopuszczalnym jest stosowanie praktyk stosowania przez powiaty „naprzemiennych umów cywilnoprawnych” polegających na podpisywaniu na dany rok umów z nowymi rodzinami zawodowymi i równocześnie rozwiązaniu lub nie przedłużeniu dotychczasowych. Niedopuszczalnym jest również ustalanie zbyt niskich limitów rodzin zastępczych na dany w Powiatowym programie rozwoju pieczy zastępczej w celu ominięcia obligatoryjnego zawarcia umowy o pełnienie funkcji rodziny zastępczej zawodowej, gdy rodzina spełnia wszystkie warunki do tego wymagane.

- STWORZENIE ŚCIEŻKI ROZWOJU ZAWODOWEGO I BEZPIECZEŃSTWO EKONOMICZNE

W powiecie wągrowieckim docenia się doświadczonych rodziców zastępczych, korzysta z ich wiedzy w procesie kształcenia kandydatów, w poszukiwaniu nowych rozwiązań w obszarze rodzinnej pieczy zastępczej. Zdarzają się jednak sytuacje, że rodzice zastępczy obawiają się o własną przyszłość. Najczęstszą barierą w przedmiotowym obszarze jest brak jasno określonej ścieżki rozwoju zawodowego, co wiąże się dalej z problemem stabilności i ciągłości zatrudnienia oraz z nieadekwatnym poziomem wynagrodzeń dla rodziców zastępczych. Biorąc pod uwagę trendy w całej gospodarce, a szczególnie utrzymujący się wysoki popyt na pracowników i szybko rosnące wynagrodzenia, trzeba odnotować liczne postulaty zawodowych rodziców zastępczych, którzy zwracają uwagę na konieczność dostosowania ich wynagrodzeń do poziomu lokalnego rynku pracy. Rodziny zastępcze mają poczucie specyfiki swojej pracy, jednocześnie wskazują, że dysproporcja w ich wynagrodzeniach w konfrontacji z lokalnym rynkiem pracy, działa demotywowująco i wpływa negatywnie na ich poczucie satysfakcji zawodowej. Osoby zawodowo pełniące funkcję rodzin zastępczych/ prowadzących rdd czasami obawiają się własnej przyszłości i ryzyka niezaspokojenia podstawowych potrzeb bytowych z powodu nie zgromadzenia dostatecznego kapitału emerytalnego. Obawy te wynikają nie tylko z wysokości wynagrodzeń, co z braku, do 2016 roku opłacania składek emerytalnych od podpisywanych z rodzicami zastępczymi umów zleceń.

- POPRAWA WARUNKÓW PRACY

Stabilność zatrudnienia oraz podniesienie wynagrodzeń to nie jedyne postulaty rodziców zastępczych wskazywane jako bariery w rozwoju rodzinnej pieczy zastępczej. Równie ważna jest szeroko rozumiana poprawa warunków pracy, która obejmuje także sytuację rodziców niespokrewnionych, którzy nie pobierają wynagrodzenia.

Rodzice zastępczy wskazują na potrzebę wsparcia prawidłowej organizacji kontaktów z rodzicami biologicznymi- bowiem problem współpracy z rodzinami naturalnymi stanowi jedno z największych wyzwań w pracy rodzica zastępczego. Wydaje się, że nie istnieje jeden dobry schemat, który sprawdzałby się w każdym przypadku, nawet w ramach tej samej rodziny zastępczej trzeba szukać elastycznych rozwiązań adekwatnych do potrzeb. Powtarzalnym jest jednak fakt, że jeśli rodziny zastępcze są otoczone wsparciem w tym obszarze – na przykład w postaci doboru miejsca spotkań, mediacji w sytuacjach trudnych, brania pod uwa-

gę stanu dziecka i jego zmieniających się potrzeb co do kontaktów, pojawia się znacząco większa otwartość i gotowość do wzajemnej współpracy rodzin zastępczych i biologicznych.

Postulowana jest nadto konieczność podjęcia działań poprawiających funkcjonowanie rodzin pomocowych, wolontariatu, organizacja spotkań dla dzieci, pomoc w organizacji wyjazdów na wypoczynek letni i zimowy. Istotną wagę prawidłowym wykonywaniu roli rodzica zastępczego mają ponadto wysokiej jakości szkolenia, dobierane adekwatnie do zgłaszanych przez rodziny zastępcze potrzeb, dające efekt w postaci rzeczywistego wzrostu kompetencji.

Istotne znaczenie ma również fakt całkowitej bezstronności i braku zależności okresowo psychologa oceniającego predyspozycje i motywacje oraz stan zdrowia kandydatów i rodziców zastępczych.

Kolejnym ważnym obszarem jest faktyczne korzystanie przez zawodowych rodziców zastępczych z prawa do wypoczynku zarówno krótko jak i długotrwałego.

- POPRAWA DOSTĘPU DO SPECJALISTÓW

Rodzice zastępczy oraz specjaliści organizatora rodzinnej pieczy zastępczej wielokrotnie wskazują problem niewystarczającego wsparcia specjalistycznego, w szczególności usług medycznych, terapeutycznych i rehabilitacyjnych.

Analizując proponowane rozwiązania tego problemu wydaje się, że należałoby zadbać o szybki dostęp do specjalistów zarówno dla dzieci powierzonych do pieczy zastępczej jak i rodzin przyjmujących dzieci. Czas upływający obecnie na oczekiwaniu na proces diagnozy, leczenia, rehabilitacji, terapii znacząco obniża efektywność opieki sprawowanej przez rodziny zastępcze. Brak dostępu do specjalistów, przede wszystkim w kontekście konieczności sprawnie prowadzonej diagnozy dzieci powierzonych, organizowania procesu leczenia, rehabilitacji, czy terapii to jeden z najpoważniejszych zgłaszanych problemów. Zasadnym jest poszukiwanie rozwiązań, które pozwolą objąć dzieci powierzone do pieczy zastępczej preferencyjnymi warunkami korzystania z usług medycznych, choćby w postaci „bonu” uprawniającego do krótszego okresu oczekiwania. Dobrą praktyką, do rozważenia w powiecie jest udzielenie szczególnego rodzaju wsparcia w korzystaniu z zasobów powiatu w postaci poradni psychologiczno-pedagogicznej.

Ważną jest przy tym możliwość korzystania ze wsparcia specjalistycznego, w tym terapeutycznego także samych rodziców zastępczych. Co do zasady rodzina zastępcza powinna być traktowana jako integralny organizm, w którym żaden człowiek nie może pozostawać „niewidzialny”. W praktyce oznacza to, że należy brać pod uwagę potrzeby wszystkich osób ją tworzących, również dzieci biologicznych, jako najbliższego otoczenia dzieci powierzonych. Pomijanie dzieci własnych w działaniach organizatora stawia pod znakiem zapytania sens kierowania się modelem rodzinności w pełnionej roli.

- PRZECIWDZIAŁANIE WYPALENIU ZAWODOWEMU RODZICÓW ZASTĘPCZYCH

Rodziny zastępcze, które już zostały ustanowione powinny być jak najbardziej trwałe i sprawować pieczę nad powierzonymi dziećmi długie lata, tym bardziej, że każda zmiana pobytu dziecka nie tylko przynosi mu poważne szkody emocjonalne, ale także pociąga za sobą konkretne koszty finansowe. Ponadto im dłużej funkcjonuje dana rodzina, tym więcej doświadczeń zbiera i tym bardziej różnorodnej pomocy może udzielać następnym podopiecznym. To z doświadczonych rodzin wywodzą się często kierujący POWTR i RDD czy rodziny specjalistyczne. Ogólny wniosek z prowadzonych badań wskazuje więc, że trakto-

wanie rekrutowanych i przeszkolonych rodziców zastępczych (także spokrewnionych) jako inwestycji jest jak najbardziej uprawnione. Z tej perspektywy należałoby rozważyć konstruowanie sprawnie działającego systemu wsparcia, który zapobiega wypaleniu się rodzin oraz powala na bardzo wczesnym etapie na identyfikację problemów i ich rozwiązanie.

Weryfikacja i wskaźniki

1. Ilość czynnych zawodowych form pieczy zastępczej rodziców zastępczych w roku;
2. Stopień wykorzystania potencjału istniejących rodzin;
3. Ilość opracowanych ścieżek rozwoju zawodowego rodziców zastępczych;
4. Odczuwalny wzrost warunków pracy ;
5. Ilość porad specjalistów;
6. Formy przeciwdziałania wypaleniu zawodowemu rodziców zastępczych

Osoby odpowiedzialne

1. Dyrektor organizatora rodzinnej pieczy zastępczej,
2. Zespół pieczy zastępczej

Zakończenie

Przygotowanie do samodzielnego i odpowiedzialnego dorosłego życia, w przypadku każdego dziecka, powinno być absolutnym priorytetem. Z dostępnych statystyk wynika, że jest to znacznie łatwiejsze w przypadku podopiecznych wychowywanych w rodzinnej pieczy zastępczej, spośród których 76% usamodzielnianych zakłada własne gospodarstwo domowe, w przypadku młodzieży z pieczy instytucjonalnej ten odsetek wynosi 50%.

Planując harmonijny rozwój pieczy zastępczej, zgodny z ideą deinstytucjonalizacji, bezdyskusyjnym pozostaje fakt, że dobra komunikacja i przepływ informacji pomiędzy wszystkimi podmiotami zaangażowanymi w proces wsparcia rodziny i powierzonego w pieczę dziecka gwarantuje to, że podejmowane decyzje będą uwzględniały wszystkie uwarunkowania i będą realizowane w sposób spójny i konsekwentny.